

Digitaalista läsnäoloa – havaintoja ja visioita etäopetuksesta

Timo Puukko, MA, päätoiminen tuntiopettaja, digitaaliset ratkaisut, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: digitalisaatio, virtuaalitodellisuus, lisätty todellisuus, opetusala, etäopettaminen

Adobe Connect, Skype for Business, Microsoft Teams, Word, Excel, Outlook, Powerpoint, Acrobat Pro, Moodle, Padlet, Peppi, Wetransfer, Adobe Creative Cloudin eri ohjelmistot (mm. Premiere, Audition, Lightroom ja Photoshop), sosiaalisen median eri kanavat sekä Lapin AMK organisaation sisäiset ohjelmat yms... Tässä pikainen luenta tällä viikolla etäopetuksessa käyttämiäni eri ohjelmistoja ja applikaatioita; neljä uutta applikaatiota löytyy myös tämän viikon lisäyksinä ”to be checked”-kansioistani. Monille useimmat ohjelmistot tuttuja, toisille vähemmän tuttuja mutta lähtökohta kaikissa sama: olla osana etäopettamista.

En voi vastustaa kiusausta olla nostamatta ”k-sanaa” esille kun väitän, että enemmän tai vähemmän viivästynyt digiloikka tulee toteutumaan ja etäopetus juurtumaan merkittävämmäksi osaksi opetustyötä koronaepidemian myötä. Useat näkevät digitalisaation, siihen liittyvän terminologian tai teknologia- ja laitekeskeisyyden uhkana mutta itse näen digitaalisuuden mahdollistajana läsnäolon luomiselle silloinkin, kun se ei ole fyysisesti mahdollista. Läsnäolon merkitys on konkretisoitunut erityisesti viime viikkoina opettaessani kv-opiskelijoitamme ja vaihto-opiskelijoitamme, jotka ovat päättäneet jäädä Suomeen koronaepidemian pahimman vaiheen ajaksi. Ymmärrettävästi heidän sosiaalinen ympäristönsä on erittäin pieni Tornion kokoisessa kaupungissa ja koronaepidemian, ja kampusten sulkemisen myötä etäopetuksellamme on myös moninaisempi tarve kuin vain opettaa. Joudun kuitenkin nyt hieman perustelemaan lisää tuota läsnäolon tunnetta, koska etäopetusta on kritisoitu juuri puuttuvasta vuorovaikutuksesta opettajan ja oppilaan välillä.

Asuin vuosituhannen ensimmäisen vuosikymmenen ulkosuomalaisena ympäri Eurooppaa ja ensimmäiset viisi vuotta kommunikaatio koti-Suomeen tapahtui lähinnä huonolaatuisten mutta kalliiden puhelinyhteyksien kautta, mihin ongelmaan apua toi halvempi mutta maksimissaan

160-merkkinen, tiivistetyn tarinankerronnan ihme eli tekstiviesti. Onneksi ulkosuomalaisen koti-ikävään syntyi läsnäolon tunnetta vahvistava ohjelmisto nopeasti kehittyvän internetin myötä eli Skype. Ilmaiset puhelut ja vaihtelevasti toimiva videoyhteys avasivat yhteyden kodista kotiin, jolloin tuhansien kilometrien välimatka tuntui lyhenevän olemattomaksi: uusi aikakausi oli koittanut.

Palattuani Suomeen ja aloitettuani nyt muutamaa kuukautta vajaat kymmenen vuotta sitten opettajan tehtäväni Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa ja nykyisessä Lapin ammattikorkeakoulussa tutustuin pikkuhiljaa opetuksessa käytettyihin etäohjelmistoihin erityisesti Creative Edge - hankkeen myötä vuonna 2013. Hankkeessa toteutetun Creative Steps-pilotin myötä eri maiden opettajat ja oppilaat toimivat yhteisessä innovointityöpajassa niin Suomessa, Ruotsissa, Irlannissa kuin Pohjois-Irlannissakin hyödyntäen kommunikaatiossa iLinc:ia sekä Prezia innovaatioesityksissään. Itselleni tuo kokemus oli käänteentekevä, koska silloin tajusin etäopetuksen ytimen (ainakin omasta näkökulmastani) eli kontaktin luomisen opettajan ja oppilaan välille huolimatta sijainnista, kielestä tai aikavyöhykkeestä. Samalla mielestäni hieman kankea ja visuaalisesti latteaa iLinc- ympäristö herätti mielikuvia ns. seuraavan sukupolven visuaalisista online-viestimistä mutta siihen palataan myöhemmin.

Tässä vaiheessa tekstiä kirjoittaessani tein muuten huomion, että Prezi on pudonnut omasta ”ohjelmistoarsenaalista” pois eli huomioitavaa on se, että ohjelmistot ja applikaatiot tulevat ja menevät tarpeen mukaan eikä niihin kannata jäädä ”roikkumaan”, jos löytyy itselle parempia vaihtoehtoja. Tärkeätä on kuitenkin muistaa, että uudet teknologiat tehostavat opetuksen vaikutusta mutta eivät ole kuitenkaan opetuksen varsinaisen sisältö ja, että teknologioiden pitää olla niin käyttäjäystävällisiä, että opettaja pystyy keskittymään varsinaiseen opetustyöhön.

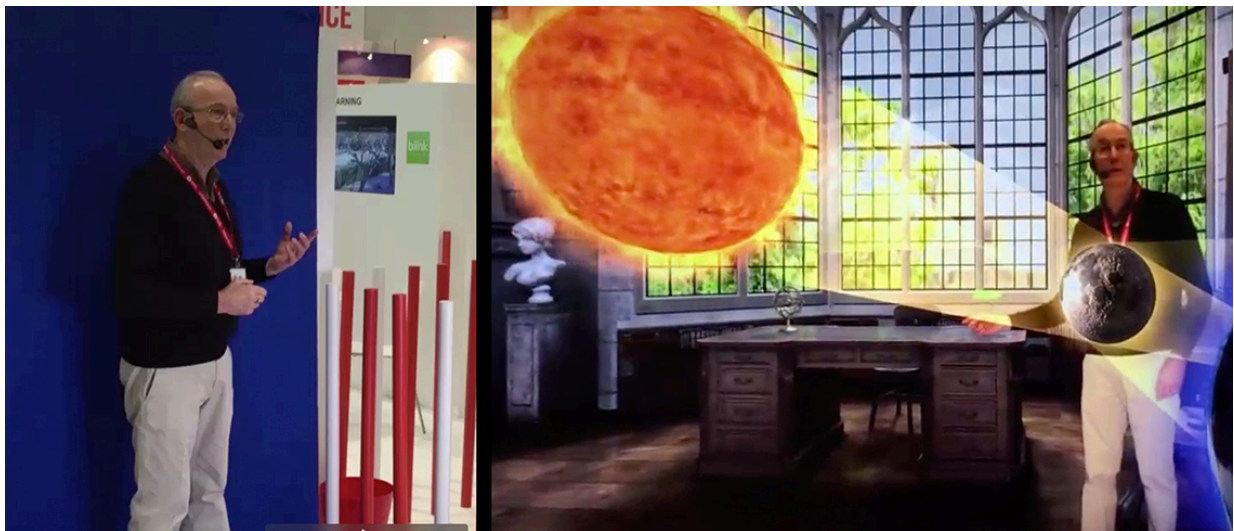
Vuonna 2015 pääsin toteuttamaan omalta ja Lapin AMK:n osalta omaa visiotani ”seuraavan sukupolven” etäopetustyökalusta Horizon 2020 -rahoitteisessa, kaksivuotisessa ”SmartSet”-hankkeessa. Alun perin hankkeessa kehitettiin virtuaalitudioteknologiaa PK-sektorin media-alan yrityksille ympäri maailman, mutta onneksi kehitystyössä otettiin yhdeksi tutkimuskohteeksi teknologian hyödyntäminen myös opetuskäytössä Lapin AMK:n Tornion kampuksen toimiessa pilottioppilaitoksena. Oma ammatillinen taustani on elokuva-alalla ja SmartSetin edustama teknologia edusti juuri sitä suuntaa mihin toivoin etätyökalujen tulevaisuudessa kehittyvän; tosin tulevaisuus oli jo realisoitunut nykyhetkeemme. SmartSetissä tämä tarkoitti käytännössä sitä, että opettaja ”kaapattiin” videokameralla green screen - tekniikkaa hyödyntäen 3D-grafiikalla toteutettuun VR-luokkatilaan, missä opettaja pystyi tehostamaan opetustaan erilaisilla audiovisuaalisilla elementeillä, liikkuvilla kameroilla sekä

kamerakulmien ja kuvakokojen vaihdolla ja ammattilaatuisella äänellä kuten esim. moderneissa TV-studioissa. Luonnollisesti läsnäolon tunne vahvistui edellä mainittuja tehokeinoja hyödynnettäessä ja opettajat pystyivät paremmin hyödyntämään persoonaansa yhteyden luomiseen; samaa ”tekniikkaa” hyödynnetään esim. uutislähetysissä eli ihmisten on helpompi samaistua ruudussa näkyvän ihmisen kertomiin uutisiin, ja näin ollen välitetty viesti voimistuu.

Kuva 1. Lapin AMK:n Hyvinvointipalveluiden tiiminvetäjä Maria Sipilä SmartSet-virtuaaliluokassa.

Mutta koska digitaalinen maailma ei sammaloidu, vaan etenee kuin vierivät kivet, niin on SmartSetkin vain välietappi kehityksessä. Kehitystyötä on tarkoitus jatkaa Edison-hankkeen myötä, jolloin virtuaalitudiokonseptiin tuodaan enemmän vuorovaikutusmahdollisuuksia, käyttäjäystävällisyyttä, tuntoaistiin perustuvaa haptista AR-elementtien reaaliaikaista ohjausta ja manipulointia yms.

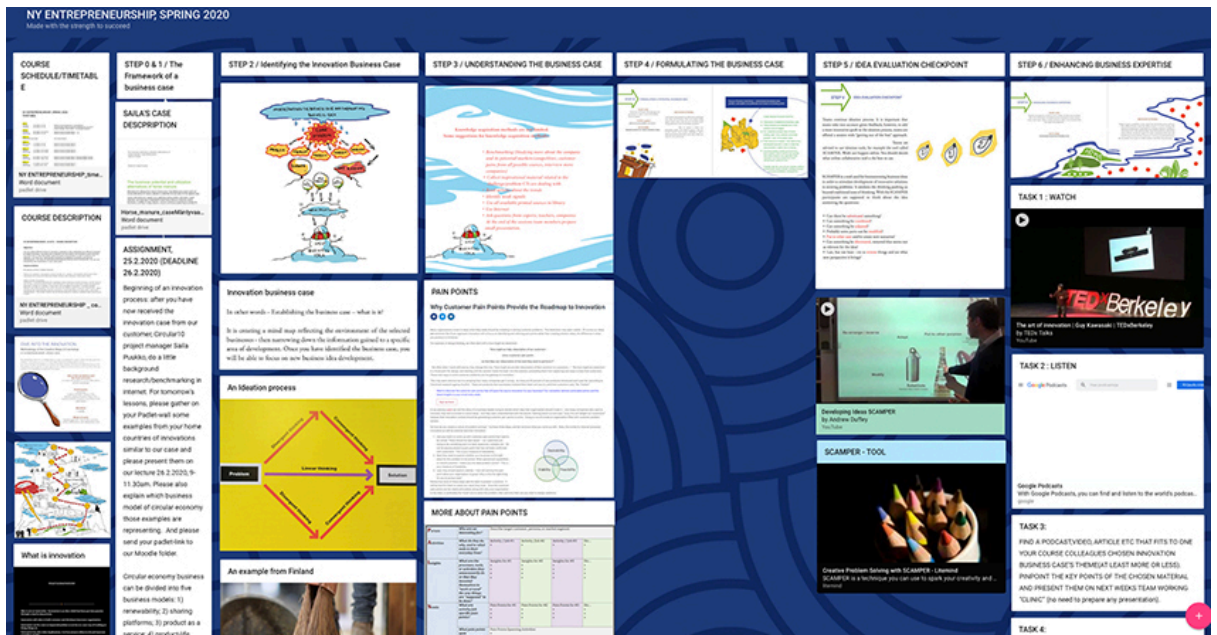

Kuva 2. Opettaja opettaa blue screenin edessä (vasen kuva), ja kamera kaappaa hänet virtuaaliluokkaan missä hän voi ohjata esim. AR-planeettojen liikkeitä käsillään (oikea kuva).

Mutta miten nämä uudet teknologiset lisäykset lisäävät läsnäolon tunnetta? Visuaalisten elementtien lisäämisen myötä opettajakeskeisyys ehkä vähentyy, mutta esimerkiksi lisätyn todellisuuden (AR) mahdollisuudet voivat vaikuttaa suuresti oppilaan oppimisprosessiin visuaalisen oppimisen ja näin ollen tiedon paremman muistamisen myötä, ja uudet vuorovaikutusteknologiat pystyvät saamaan opetustilanteista henkilökohtaisempia, räätälöidympiä... ja jopa hausempia.

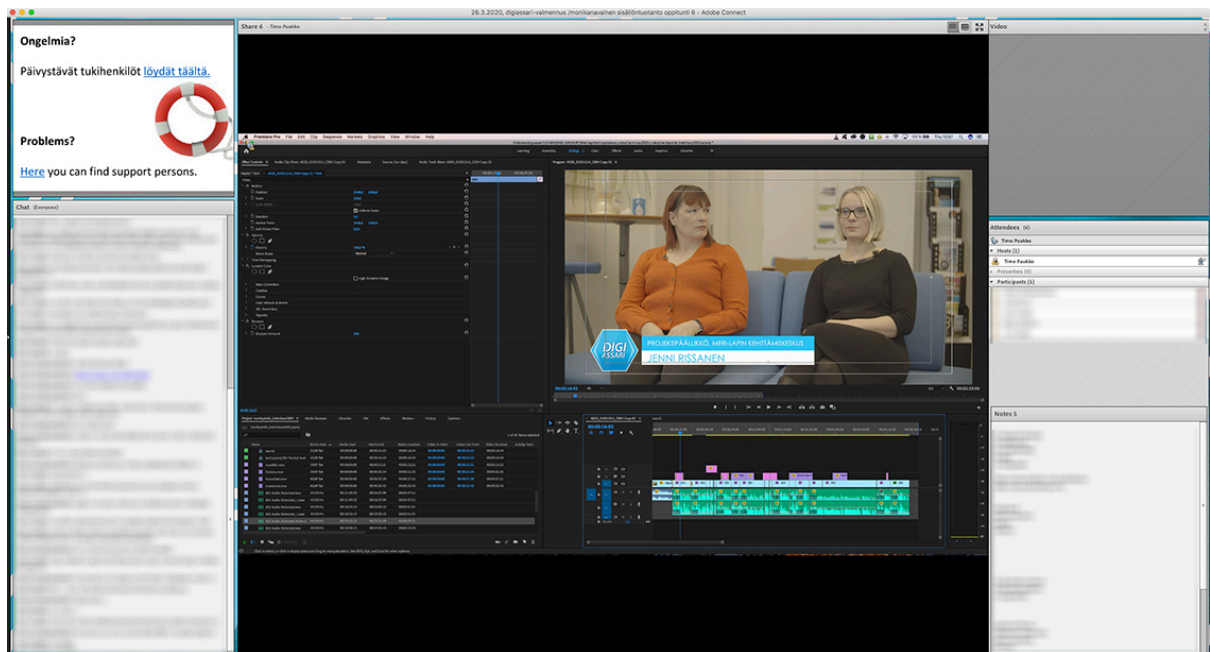
Vaikka teknologiat ja työkalut kehittyvät koko ajan huimaa vauhtia, alleviivaan kuitenkin yhä läsnäolon merkitystä. Tässä koottuja huomioitani siihen liittyen.

- etäopettaminen ei ole vain tehtävien jakamista netin välityksellä tai tiedon yksipuolista jakamista opettajalta oppilaille, vaan yhtä luovaa ja joskus haastavaakin vuorovaikutusta kuten fyysisissäkin luokkatiloissa
- jos oppilaasi tekevät itsenäistä työskentelyä esim. oppimistehtävien parissa, ole tavoitettavissa ja ole vaikka läsnä omassa Adobe Connect-luokassasi (voit siis tehdä samalla myös muita opettajan tehtäviäsi); oppilaat voivat tarvita ohjausta kuka milläkin hetkellä, ja odottaminen esim. seuraavaan yhteiseen AC-luontoon tai vastauksen saamiseen sähköpostitse voi mennä pitkään, ja näin pilata yhteyden oppilaan ja opettajan välillä ja johtaa oppilaan motivaation katoamiseen.
- osallista oppilaat sisällöntuottajiksi eli luokkaa yhteisiä, digitaalisia tiloja, joihin jokainen voi lisätä haluamaansa materiaalia, esim. Padlet-seinä

Kuva 3. NY Entrepreneurship – opintojakson Padlet – seinä.

- suunnittele opetuksesi niin, että jokaiseen opetussessioon sisältyy vuorovaikutteinen osuus, jolloin oppilaat saavat olla äänessä ja esittää ideoitaan hyödyntäen esim. visuaalisia työkaluja
- luo etätunneillesi ryhmätyötiloja, joissa oppilaat saavat kommunikoida ”vapaasti” ilman, että koko muu ryhmä tai edes opettaja kuulevat heidän keskusteluaan
- kuuntele oppilaittesi ideoita esim. eri ohjelmistojen, applikaatioiden ja sosiaalisen median käyttöön liittyen; heidän käyttökokemuksistaan ja osaamisesta voi löytyä hyviä ideoita luovan yhteistyön kehittämiseen opettajan ja oppilaan välille; samalla osallistat oppilaat opetusympäristöjen kehittämiseen
- etätyökalut soveltuvat hyvinkin laaja-alaisesti opetustyöhön koulutusohjelmasta ja oppiasteesta riippumatta
- kokeile rohkeasti uusia työkaluja ja etsi omasi, joiden osaamista hiot jokaisen oppitunnin myötä; kun tekniikka tulee tutuksi niin opettajalla on aikaa ja työkalut keskittyä varsinaiseen sisältöön, vuorovaikutukseen ja läsnäoloon oppitunnilla

Kuva 4. Digiassari – valmennus , kuva – ja äänileikkaus. Adobe Connect-ruudunkaappaus.